

Speech bij symposium de waarde van het landschap, M Sijbom, directeur Landschap Overijssel, 2-3-2022

Wie honderd jaar geleden in Twente door het landschap liep, had grote kans hem tegen te komen: Jac P. Thijssen, de grondlegger van het natuurbeheer in ons land en oprichter van Natuurmonumenten.

Daar op de Oldenzaalse stuwwal wandelde hij vaak richting zijn vriend Meester Beernink van natuurmuseum Natura Docet. Als geen ander wist Thijssen de waarde van het Landschap van Twente te waarderen. Hij inspireerde waarschijnlijk ook Gerrit Jan van Heek, de textielbaron die exact 90 jaar geleden Landschap Overijssel oprichtte. De organisatie waar ik sinds 1 jaar directeur van mag zijn. Het is me niet meegevallen. De organisatie wel, maar niet de staat van het landschap.

Ik denk ook dat als Jac P. Thijssen of Gerrit Jan van Heek heden ten dage de regio zouden bezoeken, ze zich rot zouden schrikken van de staat van het landschap. Natuurlijk, is er nog tal van moois, zoals het Dal van de Mosbeek.

Maar wat zouden ze denken

- Van de vele industrieterreinen en de eindeloze blokkendozen, ofwel distributiecentra, langs onze snelwegen.
- Van de intensivering van de landbouw waardoor de laatste eeuw in Twente naar schatting 20.000 km houtwallen en heggen zijn gekapt en kruidenrijke en insectenrijke graslanden zijn vervangen door groen turbogras.
- de vele wegen en spoorlijnen die het landschap doorsnijden?

Thijssen en van Heek zouden zeker concluderen dat Twente langzamerhand niet alleen zijn zo kenmerkende coulisselandschap is kwijtgeraakt, en daardoor zijn ziel en zijn identiteit verloren heeft.

Dat is het meest zichtbare. Wat voor ons als samenleving misschien nog kwalijker is, is de effecten die ons menselijk en economisch gedreven handelen heeft op de biodiversiteit. Want de natuur kon lange tijd onze menselijke invloed verwerken en zich herstellen. Dat is nu niet meer het geval. Zeker in het landschap, misschien wel het belangrijkste onderdeel van onze biodiversiteit.

Weidevogels zoals scholekster, kievit en veldleeuwerik zijn sinds **1990** met 60% afgenomen door de intensivering van de landbouw. Het aantal insecten is zelf met 80% gedaald de laatste decennia. De grond in natuurterreinen en in het landschap is na 40 jaar neerslag van stikstof en ammoniak zo zuur als azijn geworden waardoor kalk en andere noodzakelijke mineralen oplossen.

En door de uitstoot van CO₂ en andere broeikasgassen is het klimaat zo verstoord dat de weersextremen toenemen. Zowel korte periodes met hevige neerslag als extreem droge zomers. Onze natuurgebieden en landschappen verdrogen daardoor, we zien de laatste jaren een massale sterfte onder naaldbomen en vooral oude loofbomen in parken en bossen.

Het kaartenhuis dat biodiversiteit heet dreigt in snel tempo in elkaar te storten. Dit alles heeft impact op ons eigen leven, onze eigen welbevinden en gezondheid. Alleen een gezonde natuur kan ons namelijk water, frisse lucht en voedsel leveren!

Maar ja, de vooruitgang - zeg ik cynisch - is nog niet over:

Nieuwe blokkendozen zijn gepland; Er wordt zelfs gesproken over een nieuwe spoorlijn dwars door Driene en Tweekelo, zeg maar één van de weinig overgebleven kleinschalige authentieke Twentse landschappen. Er wordt vervuild water in de grond onder ons gepompt. Dat alles maakt me boos, verdrietig en strijdbaar.

Als je maar geen activistisch verhaal gaat houden zei Stefan Kuks twee weken geleden lachend naar mij. Nou Stefan, vergeef me die strijdbaarheid, maar het is nodig. Toch begrijp ik die opmerking van jou wel. Want overal op tegen zijn, dat is niet de oplossing. Het landschap verdient niet alleen strijders maar ook mensen en organisaties die perspectief bieden en in actie komen.

En laat ik dan ook hierover positief beginnen: we zien waar we als natuurorganisaties, provincie en waterschappen en anderen de natuur en landschap weer herstellen, die tot spectaculaire resultaten leidt. De veerkracht van de natuur wordt hersteld. Het Twentse landschap laat haar pracht weer zien. Echter dit zijn nog maar relatief bescheiden maatregelen. Willen we echt iets voor natuur en landschap betekenen dan is meer nodig. Wereldwijd is het streven dat er in ieder land 30% beschermd natuur in 2030 is. In Overijssel komen we aan de helft, waarvan maar deels beschermd natuur. Voor natuur die robuust genoeg is zijn meer gebieden en vooral verbindingen hiertussen, bijv. via houtwallen en singels, beken en natuurakkers.

Er is dus veel werk aan de winkel. Zeker voor een organisatie als Landschap Overijssel. Dat doen we in onze 60 natuurgebieden, waaronder 17 hier in de gemeente Enschede. En met maar liefst 7000 vrijwilligers die op het platteland werken aan landschapsherstel. En dat doen we samen met steeds meer agrariërs, die inzien dat het anders moet en ook kan! We zitten als oplossingsgerichte deskundigen in vele overleggen met spelers op het platteland om te werken aan dat nieuwe landschap.

Het nieuwe kabinet geeft ons daarbij de nodige wind in de rug, met de grote aandacht voor de transitie in de landbouw en het klimaat. Dit gaat ook voor Twente grote impact hebben. Miljarden euro's zijn voor onze provincie gereserveerd voor de opgaves. In de huidige succesvolle agenda van Twente van de Twenteboard is daar nog nauwelijks rekening mee gehouden. Die agenda is nog vooral gebaseerd op samenwerking en innovatie. Dat is gelukt. Chapeau!

De uitdagingen die er nog liggen zijn het aantrekken van talent en het vergroenen. Uitdagingen waarmee iedere regio mee te maken heeft! Maar die, en dat is mijn pleidooi, in combinatie gezien moeten worden. En juist in Twente, vanwege de potentie van onze natuur en landschap, erg succesvol aangepakt kunnen worden. Daarom hebben we als Landschap Overijssel als inspiratie al een eerste visie op de economische waarde van ons landschap opgesteld die we binnenkort aan de Twenteboard aanbieden. Hier een sneak preview eruit !

Neem de uitdaging van het aantrekken van talent. Er is een groeiend besef, vooral onder de jeugd, dat onze omgeving (ofwel het landschap) van grote waarde is voor het eigen welbevinden. Of zoals het gezaghebbende Twenteboard het formuleert: het Bruto regionaal geluk. Kern van het verhaal is dat welvaart en economie niet kunnen zonder welbevinden, duurzaamheid en 'groene waarden'. Voor talent vasthouden of lokken is juist die leefomgeving, net als het culturele klimaat, misschien wel belangrijker dan de kwaliteit van de universiteit, zo leert ons een internationale vergelijking.

Zoveel verschil zit er namelijk niet in topuniversiteiten, wel in de omgeving waar ze zich bevinden. Dat geldt zeker voor de huidige jongeren die juist impact willen maken en iets betekenen voor de wereld en zijn omgeving. Die warmer lopen voor de donut-economie in Twente dan het snelle geld verdienen op de Zuidas. Dus vandaar is investeren in natuur en landschap, juist het investeren in het houden en aantrekken van talent!

Een tweede uitdaging is het gezamenlijk oppakken van de agenda van het kabinet, te weten de landbouwtransitie, de klimaatopgave en dus ook de duurzaamheidsopgave van bedrijven én het natuurinclusief en klimaatbestendig bouwen. Met deze drie opgaven is het mogelijk een nieuwe agenda voor Twente te maken die zowel stad als platteland met elkaar verbinden. We kunnen zo het landschap verbinden met de andere waarden van de regio: een bloeiende economie, ruimte voor innovatie en experiment, een bevolking die zich de omgeving en de economie toe-eigent en zich vrij voelt om zich er te ontplooien. Als we dit goed aanpakken en economie en ecologie echt in evenwicht brengen, dan zijn we als Twente toonaangevend. Nationaal en internationaal.

De rijksoverheid heeft voor die transitie enorme budgetten beschikbaar gesteld. Aan ons om plannen te maken: integraal en groen met het natuurlijk systeem als basis.

Twee concrete suggesties alvast om van kans tot uitvoering te laten komen. De eerste is: waarom gaan Twentse bedrijven onze boeren niet structureel financieel helpen bij het planten en onderhouden van houtwallen, het vasthouden van water, het verbouwen van kruidenrijke insectenvriendelijke gewassen etc. Zo zorgen voor een eerlijke beloning en hopelijk een bouwsteen voor een nieuw verdienmodel voor deze sector, terwijl ze hun maatschappelijke rol beter kunnen pakken. Bedrijven kunnen tevens hun hopelijk steeds kleiner wordende co2-voetafdruk compenseren in het mooier, gezonder en welvarender maken van de eigen regio!

Wat een win-win situatie is dat.

En een tweede suggestie is meer gericht op de transitie van de landbouw. Voedselproductie is en blijft een groot maatschappelijk doel in het landelijk gebied. We moeten werk maken van duurzame voedselproductie op basis van het natuurlijk systeem. Dan zorgen we voor een gezonder en mooier landschap. En anderzijds andere vormen van landbouw stimuleren: onder de noemers van kringlooplandbouw, voedselbossen en andere initiatieven wordt de kracht van het landschap anders ingezet voor voedselproductie. Dit past erg goed bij de veranderende voedselbehoefte in onze samenleving: meer plantaardige eiwitten en veel minder vlees. Wat een kansen voor onze agrariërs!

Ik daag ook de universiteit en andere onderwijsinstellingen hieraan mee te werken! Het platteland van Twente is een groot onderzoeksveld dat vraagt om toepassingsgerichte wetenschap!

Al die veranderingen hebben wel een samenwerkingsvorm nodig die breder is dan alleen de leden van de huidige Twenteboard. Meer draagvlak voor de Agenda van Twente is nodig, oordeelde de Tubantia vorige week nog terecht. Meer partijen aan tafel bij het maken van plannen. Groene kennispactijen, juist omdat het noodzakelijk is dat de toekomst van Twente niet alleen maar via de band van de economie wordt ontwikkeld, maar dat de natuur, duurzaamheid en circulariteit daar onlosmakelijk mee verbonden is.

Het landschap van Twente gaat veranderen, ook zonder die samenwerking. Maar als het aan mij ligt, dan doen we dat goed en dus samen met een echt plan. Laten we hier samen de nazaten zijn van Jac P. Thijssen of van Gert Jan van Heek.

Tot slot: wie zoals Landschap Overijssel jarig is die trakteert. Voor ieder van u heb ik een boom. Die gaan we dit najaar planten in Twente. Ik nodig u daar dan persoonlijk voor uit. Voor een iemand staat deze boom al. Voor Regina Nieuwmeijer als vertegenwoordiger voor alle Twentse ondernemers. Voor nu heb ik voor iedereen een poster van een verklaring die in 1934 werd uitgegeven door Natura Docet, Het Oversticht en de Oudheidskamer Twente.

Ja, twee jaar voor wij werden opgericht. Ik lees er een paar regels van voor:

*Grootgrondbezitters en bewoners van het Oosten van het land.
Spaart de oude houtopstanden op uw erven. Zij vormen de schoonheid daarvan en van het landschap. Bewoners van stad en land, verzorgt uw erf en uw bloemen. Dat scheidt levensvreugde en siert u zelf en uw gansche omgeving.*

Ik had het niet mooier kunnen zeggen

Dank u wel!